STUDIA Z TEORII
WYCHOWANIA
TOM VI: 2015 NR 3(12)

Dominika Jagielska
Uniwersytet Jagielloński

Sposoby postrzegania problemów polskiej rodziny (aspekty wychowawcze i edukacyjne) przez polityków polskich partii parlamentarnych w latach 2007-2011

Wstęp

Sytuacja polskich rodzin stała się współcześnie przedmiotem wielu żarliwych dyskusji, prowadzonych zarówno z perspektywy teoretycznej, jak i światopoglądowo-ideologicznej oraz praktyki życia społecznego, w formie refleksji i polemik prowadzonych na konferencjach i poprzez publikacje o charakterze naukowym, jak i na łamach gazet, forów internetowych, różnego rodzaju programów publicystycznych. Zauważane i badane przemiany w obrębie tego kontekstu społecznego, dla części naukowców i potocznego myślenia noszące znamiona kryzysu[1], którego początki były dostrzegane już w okresie międzywojennym[2], wiązane są w różnorodny sposób ze współczesną i przyszłą sytuacją gospodarczą oraz demograficzną Polski. Większość antagonistów jednak zgadza się co do jednej kwestii – właściwe warunki dla trwania i rozwoju rodziny oznaczają pozytywne konsekwencje nie tylko

[1] Por. *Kryzys w rodzinie czy rodzina w kryzysie? Społeczno-moralne problemy współczesnej rodziny*, M. Kapias, R. Śpiewak (red.), Fidelis, Pszów 2014; B.M. Nowak, *Rodzina w kryzysie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012; *Rodzina w nurcie współczesnych przemian*, D. Krok, P. Langwójtowicz (red.), Uniwersytet Opolski, Opole 2010; Z. Tyszka, *Rodzina we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2003, s. 52–59; A. Kwak, *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja,* Wydawnictwo Akademickie „Żak", Warszawa 2005, s. 12-49.

[2] Przykładowo Andrzej Niesiołowski już w pracy z 1935 roku postrzega postępujący kryzys rodziny mu współczesnej, którego źródeł upatruje między innymi w postępującej liberalizacji życia społecznego. Por. A. Niesiołowski, *Kryzys rodziny nowoczesnej i jego przyczyny*, Biblioteczka Akcji Katolickiej nr 22, Drukarnia Centralna, Poznań 1935.

dla jej poszczególnych członków, ale przede wszystkim dla całego naszego społeczeństwa. Ale by je określić, należy znać problemy, z jakimi boryka się współcześnie polska rodzina.

W literaturze pedagogicznej można odnaleźć różne zestawienia problemów współczesnej rodziny, mające na celu jak najdokładniejsze przedstawienie jej dzisiejszej sytuacji i pewnych zagrożeń związanych z jej właściwym funkcjonowaniem. Przykładowo Zbigniew Tyszka do problemów rodziny w XXI wieku zalicza: postępującą dezintegrację socjalizacji wewnątrz rodziny, proces osłabiania więzi wspólnotowych, coraz mniejsze możliwości wypełniania funkcji kontrolnej i wychowawczej w związku z atomizacją społeczeństwa, zmniejszanie się autorytetu rodziców i dziadków, zmianę warunków socjalizacji dzieci związaną z masową pracą kobiet, ograniczenie dzietności, zapewniające lepszy standard życia i możliwości rozwoju, ale grożące demograficzną i gospodarczą katastrofą. Zwraca również uwagę na takie kwestie problemowe jak: postępującą afirmację wolności i samorealizacji, zmniejszenie się spójności i rozpad wielu rodzin (co również oznacza coraz większą liczbę dzieci z rodzin rozwodników), pluralizm wartości, norm i wzorów społecznych wiążących się z wielością wpływów zewnętrznych na rodzinę, „rozcieńczających" jej możliwości oddziaływania, brak przygotowania rodziców do pełnienia ról rodzicielskich, nasilanie się trudnościami wychowawczych, a także zwiększanie się liczby rodzin patologicznych lub dysfunkcyjnych[3].

Zaś Lucjan Kocik jako zagrożenia współczesnej rodziny wymienia liberalizację instytucjonalnych zabezpieczeń trwałości małżeństwa jako podstawy rodziny, co wiąże się z rosnącą liczbą i społeczną akceptacją rozwodów, upowszechnianiem się związków o charakterze nieformalnym oraz coraz większą popularnością samotności jako stylu życia[4]. Natomiast Stanisław Kawula, pisząc o rodzinie ryzyka, wskazuje na takie problemy współczesnej polskiej rodziny jak: przesuwanie się coraz większej liczby polskich rodzin do sfery lub granicy ubóstwa, bezrobocie, emigracja zarobkowa – czasowa i stała, liberalizacja poglądów na rodzinę w aspekcie etycznym, a także przyjmowanie perspektywy ujmowania rodziny jako kwestii należącej całkowicie

[3] Zob. Z. Tyszka, dz. cyt., s. 83-85.

[4] Por. L. Kocik, *Wzory małżeństwa i rodziny. Od tradycyjnej jednorodności do współczesnych skrajności,* Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków 2002, s. 265-314.

do sfery prywatnej[5]. Jak widać, zagrożenia współczesnej polskiej rodziny są zróżnicowane i określane dość szeroko.

W tym kontekście warto zastanowić się, jak sytuację współczesnej polskiej rodziny widzą osoby mające potencjalnie największy wpływ na tworzenie formalnych, prawnych ram jej funkcjonowania. Akceptowana przez nich pespektywa postrzegania problemów, z jakimi boryka się to najważniejsze i uniwersalne środowisko wychowawcze i socjalizacyjne[6] silnie wiązać się bowiem będzie z propozycjami zmian w polskim prawie. Zmian, które w zamysłach ich twórców mają na celu przeobrażenia w założeniu skutkujące polepszeniem ogólnej sytuacji rodziny. Zatem sposoby postrzegania problemów rodziny przez polityków parlamentarnych stanowią o kierunku i formie podejmowanych inicjatyw legislacyjnych istotnych dla tego obszaru funkcjonowania społeczeństwa.

Przekonania i polityczne diagnozy problemów polskiej rodziny w latach 2007-2010

Poniżej przedstawiam niepublikowane wyniki badań własnych[7] dotyczące problemów polskiej rodziny w oczach polityków partii najbardziej znaczących dla życia społecznego, współtworzących polski parlament w latach 2007-2010 i jednocześnie funkcjonujących do dnia dzisiejszego. Należą do nich Prawo i Sprawiedliwość, Platforma Obywatelska, Polskie Stronnictwo Ludowe oraz Sojusz Lewicy Demokratycznej. Wyniki przedstawione w niniejszym artykule zostały zebrane za pomocą badań opartych na analizie treści (przeprowadzonej za pomocą klucza kategoryzacyjnego[8]) programów wyborczych wskazanych partii politycznych, wpisów na blogach polityków do nich należących oraz artykułów z „Gazety Wyborczej", „Rzeczpospolitej" i „Naszego Dziennika" dotyczących sfery edukacji w okresie czterech kampanii wyborczych, które miały miejsce w latach 2007-2010. Chcąc odwołać

[5] Zob. S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke, *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 325–331.

[6] Por. L. Kocik, *Rodzina w obliczu wartości i wzorów życia ponowoczesnego świata*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2006, s. 61–64.

[7] Przedstawione dane dotyczące problemów rodziny w latach 2007-2010 są wynikami badań własnych przeprowadzonych w ramach tworzenia obronionej w 2013 roku dysertacji doktorskiej zatytułowanej *Ideologie edukacyjne współczesnych polityków polskich* napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Janiny Kostkiewicz, udostępnionej w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie.

[8] W całości dostępny jest on w: D. Jagielska, *Hybrydy ideologii edukacyjnych polskich polityków*, WUJ, Kraków 2014.

się także do nieco nowszego materiału dla uzupełnienia informacji, pokazuję również w dalszym ciągu artykułu problemy rodziny według programów wyborczych wybranych partii politycznych, jakie obowiązywały w 2011 roku.

Jedną z partii politycznych istotnych dla funkcjonowania społeczeństwa polskiego w latach 2007-2010 jest Prawo i Sprawiedliwość. Politycy tego ugrupowania dość dużo miejsca poświęcają problemom współczesnej polskiej rodziny, między innymi takim, które wiążą się z usługami opiekuńczo-wychowawczymi wspomagającymi jej właściwe funkcjonowanie. W programie wyborczym PiS z 2007 można zauważyć kilka kwestii uznawanych przez polityków tej partii za problematyczne w tej sferze. Według polityków tej partii należą do nich *brak ulg podatkowych dla rodziców*[9] oraz *zbyt mała liczba i dostępność żłobków i przedszkoli*[10]. Problemy te są uznawane za ważne, niemal priorytetowe, takie, którymi jak najszybciej powinno zająć się państwo. Jednak więcej problemów, z jakimi boryka się współczesna rodzina, zostało wskazanych w programie PiS z 2009 roku. Politycy tej partii zaliczają do nich – ogólnie rzecz biorąc – *kryzys wychowania w rodzinie*[11], a bardziej szczegółowo – *zbyt małą liczbę i dostępność żłobków i przedszkoli*[12], *zbyt duże opłaty w przedszkolach*[13], a także traktowanie *żłobków jako zakładów opieki zdrowotnej*[14], co skutkuje podleganiem ich pewnym bardzo *rygorystycznym oraz uciążliwym wymogom*[15] związanych z ich zakładaniem i funkcjonowaniem. Jak zatem widać, problemy te są związane z funkcjonowaniem rodziny z małymi dziećmi oraz możliwościami edukacyjnymi tworzonymi z myślą o pomocy rodzinie w organizacji opieki nad potomstwem.

Również politycy należący do Platformy Obywatelskiej, kolejnej partii politycznej istotnej z punktu widzenia życia publicznego w Polsce w omawianym okresie czasu, wskazują na trudności związane z funkcjonowaniem współczesnej polskiej rodziny oraz usługami opiekuńczymi mającymi wspomagać opiekę wychowanie najmłodszych członków społeczeństwa. Do problemów takich przedstawiciele tego ugrupowania zaliczają: *zbyt małą*

[9] *Program wyborczy PiS. Dbamy o Polskę. Dbamy o Polaków,* s. 42, dostępny online: www.pis.org.pl/bip/download.php?f=progam_pis_2007.pdf z dn. 14. 03. 2011.

[10] Tamże, s. 44.

[11] *Nowoczesna solidarna bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*, Kraków 2009, s. 98.

[12] Tamże, s. 131.

[13] Tamże, s. 131.

[14] Tamże, s. 131.

[15] Tamże, s. 131.

satysfakcją z macierzyństwa i rodzicielstwa[16] związaną między innymi z *poczuciem utraty pozycji na rynku pracy ze względu na macierzyństwo i pełnienie funkcji wychowawczych*[17]. Podkreślają również *małe wsparcie dla rodzin w sprawowaniu opieki nad dziećmi i dbałości o rozwój dzieci i młodzieży*[18] oraz nasilające się i mające konsekwencje w sferze edukacji *ubóstwo i wykluczenie wśród dzieci*[19], co niewątpliwie jest skutkiem zwiększania się biedy wśród rodzin, zwłaszcza mających większą liczbę dzieci lub funkcjonujących po rozpadzie. Przedstawiciele tej opcji politycznej zwracają również uwagę, iż istnieje współcześnie w Polsce *brak tradycji wysyłanie dzieci do przedszkoli, zwłaszcza w mniejszych miastach i wsiach*[20], a przez to nadal mamy stosunkowo *mało dzieci w przedszkolach*[21]. Ale problemami są również takie kwestie jak: *żłobki zakładami opieki zdrowotnej*[22], co nie pozwala na swobodny rozwój tej formy opieki nad dziećmi, *brak przedszkoli*[23], a właściwie wystarczającej ich liczby, mogącej objąć większość dzieci. Według polityków PO w związku z sytuacją polskich rodzin występują również takie niepożądane kwestie, jak: *nierówności edukacyjne związane z niemożnością posłania dziecka do drogiego przedszkola*[24].

Zatem podkreśla się tutaj przede wszystkim rolę indywidualnych odczuć jako przyczyn problemów polskiej rodziny i upatrując w nich przynajmniej części uwarunkowań niskiej dzietności w polskich rodzinach. Jednocześnie kładzie się nacisk na konieczność rozwiązań systemowych gwarantujących wsparcie rodzinom, ponieważ wiele ze wskazywanych przez polityków PO problemów współczesnej polskiej rodziny wiąże się z niedostosowaniem oferty instytucji wspomagających wychowanie dzieci, ale również z brakiem równości, oraz niemożnością zapewnienia wszystkim dzieciom równego startu.

Politycy kolejnego ugrupowania politycznego obecnego w parlamencie zarówno w latach 2007-2010, jak i współcześnie, Polskiego Stronnictwa Ludowego, wydają się w mniejszym stopniu okazywać zainteresowanie

---

[16] *Program PO. Polska zasługuje na cud gospodarczy. By żyło się lepiej. Wszystkim!*, Warszawa 2007, s. 44.

[17] Tamże, s. 44.

[18] Tamże, s. 44.

[19] Tamże, s. 44.

[20] *Jest reklama, tylko przedszkoli brak*, w: „Gazeta Wyborcza", 11 – 13.04.2009, s. 5.

[21] Tamże, s. 5.

[22] *Żłobki jak „orliki", nianie legalne*, w: „Gazeta Wyborcza", 15.09.2010, s. 4.

[23] *Jest reklama,…*, dz. cyt., s. 5.

[24] *Blokowy kontratak Hall*, w: „Rzeczpospolita", 11.03.2009, s. 8.

sytuacją polskiej rodziny oraz problemami, z jakimi boryka się ona w toku jej funkcjonowania. Widać to między innymi w braku bezpośrednich odniesień do kwestii trudnych w obowiązującym w badanym okresie czasu programie wyborczym tego ugrupowania (chociaż pojawiają się ogólnie zakreślone formy pomocy rodzinie)[25]. Jednak problemy polskiej rodziny ukazane są w artykułach prasowych i – głównie – na blogach przedstawicieli tego ugrupowania

Według ówczesnych członków PSL polska rodzina stoi przed takimi trudnościami, jak *brak ulg podatkowych na dzieci dla osób de facto najuboższych – dla rolników*[26]. Podkreśla się również, iż nie wszystkich rodziców stać na to, by samodzielnie sprawować opiekę nad dzieckiem we wczesnym okresie jego rozwoju[27]– chociaż ta sytuacja byłaby najkorzystniejsza, a poza tym problemem jest to, że *mówiąc o żłobkach należy zaznaczyć, że obecnie w Polsce z tej formy opieki korzysta tylko około 2% dzieci*[28]. Niekorzystny dla sytuacji polskiej rodziny jest również *brak miejsc w przedszkolach*[29]. Poza tym jeden z członków tego ugrupowania zwraca uwagę na inne kwestie problematyczne: fakt, iż *rodzice coraz częściej próbują scedować swoje obowiązki wychowawcze na nauczycieli*[30] oraz *niezrozumienie, jakim rodzice nieraz darzą nauczycieli ich dzieci*[31]. Jest to według tego polityka PSL ważny problem, dotyczący mentalności współczesnych Polaków, który powinien zostać rozwiązany jak najszybciej.

Według polityków PSL zatem sytuacja polskiej rodziny wiąże się głównie z problemami, które mogłyby, jak się wydaje, zostać rozwiązane systemowo – poprzez wprowadzenie stosownych inicjatyw legislacyjnych: np. ulg podatkowych. Cechą charakterystyczną jest brak odpowiedniej infrastruktury edukacyjnej wspomagającej funkcje opiekuńcze i wychowawcze rodziny, zwłaszcza w kontekście powrotu kobiety do pracy po urodzeniu dziecka.

Ostatnią partią, której opis jest ważny z punktu widzenia podjętej tu problematyki, jest Sojusz Lewicy Demokratycznej. Tak, jak w przypadku PSL,

[25] Por. *Polskie Stronnictwo Ludowe. Razem tworzymy lepszą przyszłość. Narodowe priorytety PSL na lata 2007 – 2011,* Komitet Wyborczy PSL, Warszawa 2007.

[26] Blog Aleksandra Soplińskiego, dostępny online: http://soplinski.blog.onet.pl/, wpis z dn.: 29.09.2007.

[27] Blog Mieczysława Kasprzaka, dostępny online: http://mieczyslawkasprzak.blog.onet.pl/, wpis z dn.: 28.09.2010.

[28] Tamże, wpis z dn.: 08.09.2010.

[29] *Dwulatki w sejmie*, w: „Gazeta Wyborcza", 29.10.2010, s. 6.

[30] Blog Aleksandra Soplińskiego, dz. cyt., wpis z dn.: 14.10.2010.

[31] Tamże, wpis z dn.: 14.10.2010.

brak tu bezpośrednich odniesień do problemów rodziny w analizowanych programach wyborczych tego ugrupowania[32], ale trudności przed którymi staje polska rodzina pojawiają się w artykułach prasowych i na blogach przedstawicieli tego ugrupowania politycznego. Do podstawowych problemów współczesnej polskiej rodziny politycy SLD zaliczają kwestie związane z *naruszeniem prawa rodziców do swobodnego wychowania dzieci*[33], które to wiąże się głównie z niewłaściwymi działaniami szkoły narzuconymi złym prawem lub funkcjonującymi i sankcjonowanymi w sposób nieformalny, takimi jak: liczenie oceny z religii do średniej[34], *brak organizacji zajęć z etyki*[35] i *wyrzucenie ze szkoły dyskusji o seksualności*[36]. Problemy związane z sytuacją rodziny w Polsce dotyczą według polityków SLD również kwestii przedszkoli. Zaliczają do nich takie zjawiska, jak: *brak wsparcia finansowego dla gmin w celu budowania przedszkoli*[37] oraz *tworzenie przedszkoli przy szkołach*[38] (uważają je bowiem za niebezpieczne dla najmłodszych i wskazują, że przedszkola powinny funkcjonować w oddzielnych budynkach).

Politycy należący w określonym czasie do SLD jako problem, który można odnosić również do rodziny, widzą nieodpowiednie prawo odnoszące się do wychowywania dzieci: *obecny stan prawny i faktyczny nie odpowiada wymogom nowoczesnego państwa przygotowującego młodzież do podejmowania najważniejszych decyzji w życiu. Mamy do czynienia ze złym prawem, w którym względy światopoglądowe spowodowały wzrost niekorzystnych zjawisk społecznych, wśród których wymienić można m.in. nieprzystosowanie dzieci i młodzieży do radzenia sobie w sytuacjach zagrożenia przestępczością seksualną, wzrost podziemia aborcyjnego oraz wypaczenia świadomości seksualnej obywateli i postaw wobec świadomego rodzicielstwa*[39]. Problem złego pod względem światopoglądowym prawa uważany jest tu zatem za bardzo istotny, wpływający negatywnie, a nawet tworzący trudności w zakładaniu

---

[32] *Polska Demokratyczna i Socjalna. Konstytucja programowa Sojuszu Lewicy Demokratycznej*, dostępny online: http://www.scribd.com/doc/522828/konstytucja-sld z 14.03.2011; Wichniarz B., *100 konkretów – Program Wyborczy LiD,* dostępny online: http://www.sld.warszawa.pl/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=11 z dn. 14.03.2011.

[33] *Wymodlić sobie 6*, w: „Gazeta Wyborcza", 14.09.2007, s. 2,

[34] *Szkoła LiD, szkoła PO*, w: „Gazeta Wyborcza", 16.10.2007, s. 21.

[35] *Niech Kościół głosi swoje tezy z ambony*, w: „Rzeczpospolita", 29.09.2010 s. 17.

[36] *Szkoła LiD…*, dz. cyt., s. 21.

[37] *SLD: Zbudujmy tysiąc przedszkoli*, w: „Gazeta Wyborcza", 04.11.2010, s. 6.

[38] *Pięciolatki w gimnazjum*, w: „Rzeczpospolita", 21.09.2010, s. 1.

[39] Blog Joanny Senyszyn, dostępny online: http://senyszyn.blog.onet.pl/, wpis z dn.: 29.09.2010.

i codziennym funkcjonowaniu rodzin. Co interesujące, politycy SLD, negując obiektywność istniejącego prawa, jednocześnie swojemu sposobowi ujmowania problemów współczesnej rodziny przydają waloru naukowości, racjonalności czy swoistej bezideowości, zaprzeczając przy tym ich ideologicznym czy światopoglądowym uwarunkowaniom.

Do problemów współczesnej polskiej rodziny zalicza się również według polityków SLD *stereotypowe wychowywanie dzieci, powiązane z dyskryminacją kobiet*[40], *seksualne wykorzystywanie dzieci*[41], a także stosowanie metod wychowywania dzieci powiązanych z używaniem siły – to znaczy *bicie dzieci*[42].W odniesieniu do inkluzywnych sposobów definiowania rodziny[43] jako problem współczesnych polskich rodzin z perspektywy polityków SLD można również rozpatrywać w związku z osobami homoseksualnymi *zakaz zawierania małżeństw czy adopcji dzieci*[44]. Jak widać, wszystkie tak definiowane problemy związane z sytuacją współczesnej rodziny wiążą się z akcentowaniem kwestii równości i odpowiedzialności państwa, a właściwie braku możliwości wyrażania własnej odmienności światopoglądowej. Perspektywa ta wydaje się być mocno zakorzeniona w światopoglądzie charakterystycznym dla tej opcji politycznej.

Przekonania i polityczne diagnozy problemów polskiej rodziny w roku 2011

Warto porównać powyższe wyniki z problemami rodziny przedstawionymi w programach wyborczych z 2011 roku, aby zobaczyć, czy coś się zmieniło w postrzeganiu problemów rodziny z perspektywy przedstawicieli ważnych ugrupowań politycznych. W przypadku polityków parlamentarnych należących do PiS w programie wyborczym pojawiają się takie problemy współczesnej polskiej rodziny jak to, że: *przeważająca część polskich rodzin potrzebuje wsparcia,*[45], zwłaszcza rodziny z wielodzietne oraz młode (przede wszystkim z punktu widzenia małych możliwości posiadania mieszkania i godzenia ról rodzicielskich z innymi[46]). Również narażone na wiele problemów są rodziny, które borykają się z niepełnosprawnością dziecka. Według

[40] Tamże, wpis z dn.: 17.10.2010.

[41] Tamże, wpis z dn.: 08.06.2010.

[42] Tamże, wpis z dn.: 23.11.2007.

[43] Por. L. Kocik, *Rodzina w obliczu wartości…,* dz. cyt., s. 69.

[44] Blog Joanny Senyszyn, dz. cyt., wpis z dn.: 08.06.2010.

[45] *Nowoczesna solidarna bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*, Warszawa 2011, s. 166, dostępny online: http://www.pis.org.pl/dokumenty.php z dn.: 01.10.2014.

[46] Tamże, s. 166-167.

polityków PiS *dwa podstawowe problemy, które dziś są nie do pokonania dla rodziców niepełnosprawnych dzieci, to niewystarczający dostęp do stałej rehabilitacji (np. ruchowej, logopedycznej) oraz brak jakiegokolwiek zabezpieczenia emerytalnego dla rodzica, który zrezygnował z pracy zawodowej, aby zapewnić stałą opiekę swojemu ciężko choremu dziecku*[47]. Dodatkowo według przedstawicieli tego ugrupowania *coraz groźniejszym problemem dla wielu polskich rodzin jest ich wzrastające zadłużenie*[48]. Poza tym politycy PiS zwracają uwagę na takie kwestie, jak zbyt niska dzietność Polek, brak waloryzacji świadczeń rodzinnych, zbyt krótki urlop macierzyński z 6 ostatnimi tygodniami traktowanymi jako urlop nieobowiązkowy, co może sprzyjać różnym naciskom ze strony pracodawców[49].

Pojawiają się również w programie wyborczym tej partii z 2011 roku problemy związane z instytucjonalną opieką nad małym dzieckiem, której zadaniem winno być pomaganie rodzicom w wypełnianiu funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Według polityków PiS brakuje miejsc w żłobkach, a polityka skupiająca się na zmianach systemu opieki nad małym dzieckiem nie uwzględnia finansowych zachęt państwa do zakładania nowych żłobków, dodatkowo zbyt mało jest miejsc w przedszkolach publicznych, co skutkuje koniecznością korzystania z przedszkoli prywatnych, o wiele droższych, co problemem jest głównie dla osób mniej zamożnych[50]. Ogólnie rzecz biorąc, politycy PiS w swoim programie z 2011 roku stwierdzają, *że polska rodzina przeżywa kryzys. Coraz gorzej spełnia swoje podstawowe funkcje. Przestaje być miejscem, w którym się wychowujemy, uspołeczniamy i stajemy wrażliwi moralnie*[51]. Spektrum wskazywanych przez polityków PiS problemów rodziny wydaje się dość szerokie i nawiązujące zarówno do różnych typów rodzin w szczególnie trudnej sytuacji ekonomicznej i społecznej, jak i do uwarunkowań funkcjonowania wszystkich rodzin w Polsce. Przeważa sposób ujmowania problemów łączący je się z finansami rodzin oraz ich możliwościami opieki, zwłaszcza w kontekście wychowania i edukacji dzieci najmłodszych.

W przypadku polityków należących do PO program wyborczy z 2011[52] jest raczej podkreśleniem i przypomnieniem tego, co zostało ulepszone dzięki rządom tego ugrupowania i jego koalicjantowi (PSL), a pokazane plany na

[47] Tamże, s. 169.

[48] Tamże, s. 174.

[49] Tamże, s. 166-167.

[50] Tamże, s. 171.

[51] Tamże, s. 166.

[52] *Następny krok. Program wyborczy 2011*, Platforma Obywatelska, dostępny online: *www.platforma.org/media/dokumenty/Program_PO_100dpi.pdf* z dn.: 01.10.2014.

przyszłość wydają się być podbudowane nadzieją na sukces z perspektywy twórców tego dokumentu. Odniesienia do problemów współczesnej polskiej rodziny pojawiają się w tym dokumencie, chociaż wydają się ukazane w sposób sugerujący możliwość szybkiego i względnie prostego ich zażegnania.

I tak politycy PO jako problem związany z funkcjonowaniem polskich rodzin we współczesnym świecie uważają fakt, iż: *w Polsce rodzi się coraz mniej dzieci, co powoduje starzenie się społeczeństwa i ogranicza szanse rozwojowe kraju*[53]. Poza tym *w wielu przedszkolach publicznych wciąż brakuje miejsc dla dzieci. Oznacza to, że rodzice muszą szukać znacznie droższej alternatywy w postaci przedszkoli prywatnych*[54], a także *dla wielu rodziców godziny otwarcia przedszkoli są trudne do pogodzenia z pracą zawodową. Bardzo dużo problemów sprawia również przerwa wakacyjna*[55]. Jak widać, problemy współczesnej rodziny są pokazane, z jednej strony, z perspektywy rachunku ekonomicznego istotnego zarówno dla społeczeństwa jako pewnej całości, jak i poszczególnych rodzin, a właściwie rodziców i ich możliwości łączenia pracy z opieką nad dzieckiem. Taki sposób ujmowania kwestii trudnych dla polskich rodzin z perspektywy polityków parlamentarnych PO nie wydaje się związany z jakąś próbą głębszej diagnozy współczesnego życia społecznego, ale jest tożsamy w kwestiami dość mocno akcentowanymi w tym czasie w mediach.

Politycy PSL w programie z roku 2011[56] nie odnoszą się bezpośrednio do żadnych problemów współczesnej polskiej rodziny. W krótkiej, 20-stronnicowej broszurze, znalazły się jedynie propozycje zmian czy rozwiązań w sferze polityki prorodzinnej. Brak jednak w niej odwołań określających przyczyny konieczności wprowadzenia takich właśnie, jak proponowane, zmian – prawdopodobnie zostały one uznane za oczywiste i nie umieszczono ich w tak krótkim opracowaniu.

W przypadku polityków SLD i ich programu z 2011 roku[57], problemy współczesnej polskiej rodziny są ukazane w największym stopniu jako uzależnione od braku zapewnienia przez państwo właściwej pomocy społecznej i instytucjonalnej tej właśnie grupie społecznej. Dla członków tego ugrupo-

[53] Tamże, s. 103.

[54] Tamże, s. 104.

[55] Tamże, s. 104.

[56] *Człowiek jest najważniejszy, Program Wyborczy,* Polskie Stronnictwo Ludowe, Warszawa 2011, dostępny online: www.psl.org.pl/upload/pdf/Program_Wyborczy_PSL_260811.pdf z dn. 1.10.2014.

[57] *Jutro bez obaw. Program dla Polski,* Sojusz Lewicy Demokratycznej, bmw. 2011.

wania w 2011 roku do tych problemów należało bowiem to, że: *wiele rodzin w dramatycznie trudnej sytuacji, często na skraju biologicznego przeżycia, jest pozbawionych wsparcia ze strony państwa. Inni otrzymują kilkunastozłotowe zasiłki, które upokarzają obywateli, utrwalają biedy, generują absurdalne koszty biurokratyczne* [58], w związku z czym *ponad 20 tysięcy polskich dzieci doświadcza biedy*[59]. Według polityków tego ugrupowania polska polityka prorodzinna obejmuje właściwie jedynie tzw. becikowe, czyli świadczenie z tytułu urodzenia dziecka, oraz rodzinne ulgi podatkoweych, z których nie mogą skorzystać osoby najbiedniejsze ze względu na niskie dochody[60]. Kolejnymi poważnymi problemami polskiej rodziny według polityków SLD w 2011 roku są: *brak podniesienia progów dochodowych dla świadczeń rodzinnych*[61], a także *podwyższenie podatku VAT na ubrania i obuwie dziecięce*[62].

Pojawiają się również w tym dokumencie sposoby ujmowania problemów rodziny jako związanych z opieką – nie tylko nad dzieckiem, ale również nad osobą starszą. Według polityków należących do SLD bowiem, z jednej strony, problemem współczesnej polskiej rodziny jest trudny dostęp do publicznych żłobków i przedszkoli, co oznacza odmawianie wielu niezamożnym rodzicom prawa do zinstytucjonalizowanej opieki nad małym dzieckiem i edukacji przedszkolnej[63]. Z drugiej zaś strony przedstawiciele tego ugrupowania podkreślają brak państwowej pomocy dla rodzin opiekujących się osobami starszymi, a także chorymi i z różnego rodzaju niepełnosprawnością, zbyt małą liczbę miejsc w domach pomocy społecznej i innych placówkach opiekuńczych oraz wysokie opłaty za pobyt członka rodziny w jednej z nich[64]. Wyartykułowane są tu zatem głównie problemy rodzin, które wynikają – według polityków SLD – z niedomogów systemu opieki i pomocy społecznej, oraz polityki prorodzinnej państwa. Co jest interesujące, pojawiają się tu problemy nie tylko rodzin wychowujących dzieci, ale podkreśla się także to, co w przyszłości w coraz większym stopniu (ze względu na starzenie się naszego społeczeństwa) będzie obciążało poszczególne rodziny: konieczność zapewnienia opieki seniorom.

[58] Tamże, s. 103.
[59] Tamże, s. 102.
[60] Tamże, s. 103, 109.
[61] Tamże, s. 103.
[62] Tamże, s. 110.
[63] Tamże, s. 104, 110.
[64] Tamże, s. 110.

Podsumowanie

Przyglądając się problemom współczesnej rodziny z perspektywy ich znaczenia dla polityków parlamentarnych (z punktu widzenia programów wyborczych, artykułów prasowych i blogów), większość z nich w latach 2007-2010 koncentruje się na braku odpowiedniej infrastruktury mającej na celu pomagać rodzicom w opiece nad i wychowaniu dzieci. Pojawiają się pewne głosy mówiące o braku ulg podatkowych dla rodzin, zwiększającym się ubóstwie polskich rodzin, stosowanych, a uważanych za negatywne metodach wychowawczych, wolności wychowania dzieci – niemniej jednak kwestia żłobków i przedszkoli wydaje się najbardziej absorbować w przedstawionym materiale uwagę polityków różnych ugrupowań. W programach wyborczych z 2011 roku, dla trzech z czterech opisywanych partii, problemy współczesnej polskie rodziny również pojawiają się, w większym stopniu obecne są one jednak w dokumentach partii opozycyjnych (PiS, SLD) niż głównego rządowego koalicjanta (PO; w przypadku drugiego, PSL – w ogóle się nie pojawiają).

W ogólnym zarysie – zarówno w zakresie dostrzegania czy sposobów ujmowania problemów współczesnej polskiej rodziny, jak i proponowanych rozwiązań – te pochodzące z programów wyborczych z 2011 roku wydają się bardzo podobne do tych, jakie wskazywali politycy poszczególnych partii w latach 2007-2010. Czyżby zatem sytuacja polskich rodzin nie zmieniała się na przestrzeni lat i pomimo deklarowanego dostrzegania przez polskich polityków parlamentarnych kwestii dla niej problematycznych? Co interesujące, próby postawienia diagnozy zjawisk trudnych dla współczesnej polskiej rodziny, nawet jeśli opatrzone są danymi statystycznymi, to nie powołują się na żadne konkretne badania czy koncepcje rozwiązań. Niestety wydają się korelować z podstawowymi celami i regułami ideologii dominującej w danej partii politycznej. Jeśli zatem próby jakiegoś obiektywnego rozpoznania sytuacji polskich rodzin były przez lub na zlecenie polityków opisywanych ugrupowań prowadzone, to nie zostały one upublicznione w poddanych analizie dokumentach. Istnieje jednak, jak sądzę, uzasadniona obawa, iż te przedstawienia problemów współczesnych polskich rodzin opierają się, z jednej strony, na wiedzy potocznej i doniesieniach medialnych, z drugiej zaś – na ich ideologicznej interpretacji, także w mediach obecnej. Ta ideologiczna wizja rodziny zdaje się niestety zdominowywać zarówno realnie istniejące trudności związane z funkcjonowaniem polskiej rodziny, jak i rzetelną diagnozę jej potrzeb i problemów. To głównie na bazie wyznawanej przez partię ideologii budowane są programy, zalecenia, propozycje rozwiązań. Chyba jednak zapomina się przy tym, że podstawą

każdej działalności, mającej na celu zmianę, powinna być dobrze przeprowadzona diagnoza[65].

Bibliografia

Blog Aleksandra Soplińskiego, dostępny online: http://soplinski.blog.onet.pl/, wpis z dn.: 29.09.2007; 14.10.2010.

Blog Joanny Senyszyn, dostępny online: http://senyszyn.blog.onet.pl/, wpis z dn.: 23.11.2007, 08.06.2010, 29.09.2010, 17.10.2010.

Blog Mieczysława Kasprzaka, dostępny online: http://mieczyslawkasprzak.blog.onet.pl/, wpis z dn.: 08.09.2010, 28.09.2010.

Blokowy kontratak Hall, w: „Rzeczpospolita", 11.03.2009, s. 8.

Człowiek jest najważniejszy, Program Wyborczy, Polskie Stronnictwo Ludowe, Warszawa 2011, dostępny online: *www.psl.org.pl/upload/pdf/Program_Wyborczy_PSL_260811.pdf* z dn. 1.10.2014.

Dwulatki w sejmie, w: „Gazeta Wyborcza", 29.10.2010, s. 6.

Jagielska D., *Hybrydy ideologii edukacyjnych polskich polityków*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2014.

Jest reklama, tylko przedszkoli brak, w: „Gazeta Wyborcza", 11 – 13.04.2009, s. 5.

Jutro bez obaw. Program dla Polski, Sojusz Lewicy Demokratycznej, bmw. 2011.

Kawula S., Brągiel J., Janke A.W., *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.

Kocik L., *Rodzina w obliczu wartości i wzorów życia ponowoczesnego świata*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2006.

Kocik L., *Wzory małżeństwa i rodziny. Od tradycyjnej jednorodności do współczesnych skrajności,* Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków 2002.

Kryzys w rodzinie czy rodzina w kryzysie? Społeczno-moralne problemy współczesnej rodziny, M. Kapias, R. Śpiewak (red.), Fidelis, Pszów 2014.

Kwak A. , *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja,* Wydawnictwo Akademickie „Żak", Warszawa 2005.

Mazurkiewicz E. A., *Diagnostyka w pedagogice społecznej*, w: *Pedagogika społeczna*, red. T. Pilch i I. Lepalczyk, Warszawa 1995.

Następny krok. Program wyborczy 2011, Platforma Obywatelska, dostępny *online: www.platforma.org/media/dokumenty/Program_PO_100dpi.pdf* z dn.: 01.10.2014.

[65] Por. E. A. Mazurkiewicz, *Diagnostyka w pedagogice społecznej*, w: *Pedagogika społeczna*, red. T. Pilch i I. Lepalczyk, Warszawa 1995, s. 51–63.

Niech Kościół głosi swoje tezy z ambony, w: „Rzeczpospolita", 29.09.2010, s.17.
Niesiołowski A., *Kryzys rodziny nowoczesnej i jego przyczyny*, Biblioteczka Akcji Katolickiej nr 22, Drukarnia Centralna, Poznań 1935.
Nowak B.M., *Rodzina w kryzysie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
Nowoczesna solidarna bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości, Kraków 2009.
Nowoczesna solidarna bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości, Warszawa 2011, s. 166, dostępny online: http://www.pis.org.pl/dokumenty.php z dn.: 01.10.2014.
Pięciolatki w gimnazjum, w: „Rzeczpospolita", 21.09.2010, s. 1.
Polska Demokratyczna i Socjalna. Konstytucja programowa Sojuszu Lewicy Demokratycznej, dostępny online: http://www.scribd.com/doc/522828/konstytucja-sld z 14.03.2011.
Polskie Stronnictwo Ludowe. Razem tworzymy lepszą przyszłość. Narodowe priorytety PSL na lata 2007 – 2011, Komitet Wyborczy PSL, Warszawa 2007.
Program PO. Polska zasługuje na cud gospodarczy. By żyło się lepiej. Wszystkim!, Warszawa 2007.
Program wyborczy PiS. Dbamy o Polskę. Dbamy o Polaków, dostępny online: www.pis.org.pl/bip/download.php?f=progam_pis_2007.pdf z dn. 14. 03. 2011.
Rodzina w nurcie współczesnych przemian, D. Krok, P. Langwójtowicz (red.), Uniwersytet Opolski, Opole 2010.
SLD: Zbudujmy tysiąc przedszkoli, w: „Gazeta Wyborcza", 04.11.2010, s. 6.
Szkoła LiD, szkoła PO, w: „Gazeta Wyborcza", 16.10.2007, s. 21.
Tyszka Z., *Rodzina we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2003.
Wichniarz B., *100 konkretów – Program Wyborczy LiD,* dostępny online: http://www.sld.warszawa.pl/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=11 z dn. 14.03.2011.
Wymodlić sobie 6, w: „Gazeta Wyborcza", 14.09.2007, s. 2.
Żłobki jak „orliki", nianie legalne, w: „Gazeta Wyborcza", 15.09.2010, s. 4.

Perception of family problems (educational aspects) by Polish politicians of parliamentary parties in 2007-2011

Nowadays situation of Polish families becomes a subject of many passionate discussions, conducted from the theoretical, ideological and philosophy of life perspective and from practice of social life. In this context it is worth considering how people with potentially the greatest impact on the creation of a formal, legal framework for functioning of Polish family see its contemporary situation. Politicians point of view on difficulties in existence of the polish family will be associated with propositions of revisions of the law, determining direction and form of legislative initiatives relevant to this area of society.

In this article I present results of research on the contemporary problems of Polish family in the eyes of politicians from parties which have been most significant for social life, setting up the Polish parliament in 2007-2010, while functioning to this day: PiS, PO, PSL and SLD. To complement this image I also show family problems present in the election programs of this parties in 2011.